

न्यायालयांच्या न्यायालयीन प्रक्रियेत पारदर्शीपणा व सुलभता येण्याकरिता मा.उच्च न्यायालय, मुंबई व खंडपीठे येथे Live Streaming Facility सुरु करण्याच्या रु.४४,८९,०३२/- इतक्या रक्कमेच्या प्रस्तावास प्रशासकीय मान्यता देणे.

महाराष्ट्र शासन
विधि व न्याय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण: २०२५/प्र. क्र.२९/का. ७
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : ०१ जुलै, २०२५.

- संदर्भ:-** १) केंद्रीय प्रकल्प समन्वयक, ई-कोर्ट प्रकल्प, मा.उच्च न्यायालय, अपील शाखा, मुंबई यांचे क्रमांक Com./Sec./१४२/२०२५, दिनांक: १९ जून, २०२५ रोजीचे पत्र.
- २) माहिती व तंत्रज्ञान विभागाची दि.२३.०६.२०२५ रोजीची टिप्पणी.
- ३) केंद्रीय प्रकल्प समन्वयक, ई-कोर्ट प्रकल्प, मा. उच्च न्यायालय, अपील शाखा, मुंबई यांचे क्रमांक Com./Sec./१५०/२०२५, दिनांक: २४ जून, २०२५ रोजीचे पत्र.
- ४) दिनांक २६/०६/२०२५ रोजीच्या विभागाच्या प्रकल्प अंमलबजावणी समितीची बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना:-

न्यायालयीन प्रक्रियेत पारदर्शीपणा व सुलभता येण्याकरिता मा.उच्च न्यायालय, मुंबई व त्यांची खंडपीठे येथे Live Streaming Facility सुरु करण्याकरिता याचिका क्र.१२३२/२०१७, श्री.स्वप्निल त्रिपाठी विरुद्ध मा.सर्वोच्च न्यायालय या न्यायालयीन प्रकरणी मा.सर्वोच्च न्यायालयाने Live Streaming Facility प्रणाली मा.उच्च न्यायालय व त्याची खंडपीठे, तदनंतर पुढील टप्प्यांमध्ये इतर जिल्हा न्यायालय येथे राबविण्याकरिता योग्य नियमावली तयार करून, सदर प्रणाली सुरु करण्याकरिता मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी लवकरात लवकर कार्यवाही करावी असे निर्देश दिले आहेत.

मा.सर्वोच्च न्यायालय तसेच इतर अनेक राज्यांच्या मा. उच्च न्यायालयात यापूर्वीच Live Streaming Facility सुरु करण्यात आली आहे. Live Streaming Facility मूळे न्यायालयामध्ये चालणारे कामकाजाचे थेट प्रसारण पाहणे शक्य होणार आहे. पक्षकारांना त्यांच्या प्रकरणात मा. उच्च न्यायालयात झालेला युक्तीवाद व न्यायालयाचे कामकाज इ. बाबी Live Streaming Facility द्वारे पाहता येतील. त्यामुळे “न्याय आपल्या दारी” या तत्वाला चालना मिळेल. तसेच शासनाशी संबंधित खटले व इतर प्रकरणांमध्ये शासनाची बाजू अद्ययावत राहण्यासाठी शासनास सुध्दा सदर प्रणाली उपयुक्त ठरेल.

याचिका क्र.१२३२/२०१७, श्री.स्वज्जिल त्रिपाठी विरुद्ध मा.सर्वोच्च न्यायालय या न्यायालयीन प्रकरणी दिलेल्या आदेशास अनुसरून Live Streaming Facility सुरु करण्याकरिता प्रक्रिया तात्काळ राबविणे आवश्यक असल्याने, केंद्रीय प्रकल्प समन्वयक समिती, मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी संदर्भ क्र.०१ व ०३ येथील पत्रान्वये GEM पोर्टलवर खरेदी प्रक्रीया न करता Shruti Visual Information Pvt. Ltd., Railtel Corporation of India व Techgentsia Software Technologies Pvt. Ltd., Kerala यांच्याकडून प्राप्त प्रस्तावांची छाननी/तपासणी करून, एल-१ असलेल्या M/S Techgentsia Software Technologies Pvt. Ltd. (Vconsol), केरळ या कंपनीची Live Streaming Facility करिता निवड केली आहे. मा.सर्वोच्च न्यायालयाने Live Streaming Facility बाबतची जबाबदारी मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांना सोपविली असल्याने, मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी त्यांच्या अधिकार कक्षेत M/S Techgentsia Software Technologies Pvt. Ltd. (Vconsol), केरळ या कंपनीची निवड Live Streaming Facility करण्याकरिता वरीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे. सदर कंपनीमार्फत सुविधा उपलब्ध करून घेण्यास माहिती तंत्रज्ञान विभागाच्या शिफारशीच्या अधीन राहून रु.४४,८९,०३२/- (अक्षरी रुपये चव्वेचाळीस लक्ष एकोणनव्वद हजार बत्तीस फक्त) इतक्या रकमेच्या प्रस्तावास विभागाच्या प्रकल्प अंमलबजावणी समितीच्या संदर्भ क्र.४ रोजीच्या बैठकीत मान्यता दिली आहे. यानुषंगाने मा. उच्च न्यायालय, मुंबई व त्यांचे खंडपीठे येथे Live Streaming Facility सुरु करण्याकरिता M/S Techgentsia Software Technologies Pvt. Ltd. (Vconsol), केरळ या कंपनीच्या रु.४४,८९,०३२/- इतक्या रकमेच्या प्रस्तावास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन निर्णय:-

मा.उच्च न्यायालय, मुंबई व त्यांचे खंडपीठे येथे Live Streaming Facility सुरु करण्याकरिता M/S Techgentsia Software Technologies Pvt. Ltd. (Vconsol), केरळ या कंपनीच्या रु.४४,८९,०३२/- (अक्षरी रुपये चव्वेचाळीस लक्ष एकोणनव्वद हजार बत्तीस फक्त) इतक्या रकमेच्या खालील प्रस्तावास प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.

Sr. No.	Description	Unit Price including GST 18% (in Rupees)	No. of Court Rooms	Total Price including GST 18% (in Rupees)
1	VCONSOL Virtual Courtroom (SaaS) Annual Subscription Fee Active Speakers at any time – 10 Passive Viewers at any time – 500 Live Streaming from the hybrid court rooms to RTMP based streaming platforms like YouTube.	36,000/-	75 Courts	27,00,000/-
2	VCONSOL Streaming cost Annual Subscription	30,000/-	75 Courts	22,50,000/-
3	Storage space for recorded video of the courtroom proceedings 1 TB of storage (1,000 Hours of	1,62,480/-		1,62,480/-

	video)- Annual Subscription		
	Gross Amount		51,12,480/-
	Special Discount		6,23,448/-
	Total Net Amount		44,89,032/-

२. माहिती व तंत्रज्ञान विभागाने संदर्भ क्र.०२ येथील दि.२४.०६.२०२५ रोजीच्या टिप्पणी अन्वये सदर खरेदी प्रकरणी विभागाने शासनाच्या खरेदी धोरणास अनुसरून विभागाच्या स्तरावर निर्णय घ्यावा असे निर्देश दिले आहेत. त्यास अनुसरून विभागाच्या प्रकल्प अंमलबजावणी समितीच्या दि.२६.०६.२०२५ रोजीच्या बैठकीत उपरोक्त प्रस्तावास मान्यता दिली आहे.

३. विभागाच्या प्रकल्प अंमलबजावणी समितीच्या दि.२६.०६.२०२५ रोजीच्या बैठकीत माहिती व तंत्रज्ञान विभागाच्या प्रतिनिधींनी केलेल्या खालील शिफारशीच्या अधीन राहून Live Streaming Facility बाबत कार्यवाही करावी.

Technical Recommendations for– Virtual Courtroom Live Streaming for Citizens

1. Frame Rate Optimization

For live streaming, the video feed should support up to 30 frames per second (FPS) to ensure a smooth and clear viewing experience for citizens, especially during active court proceedings where lip-sync and gesture recognition are important.

For recorded storage, the feed may be down sampled to 15–20 FPS. This helps optimize storage consumption and reduce recurring costs, without significantly compromising the integrity or review quality of archived footage.

2. Secure Access and Data Transmission

All user access to the platform should be facilitated via HTTPS (Hypertext Transfer Protocol Secure) to ensure end-to-end encryption. This will protect sensitive judicial content from unauthorized access or tampering.

3. Access Control

Enforce role-based access controls (RBAC) to ensure that only authorized users (e.g., general public, media, legal professionals) can access appropriate content streams, with varying levels of access depending on the sensitivity of the case.

4. Audit Trails and Logging

Maintain audit logs of all streaming and access events for accountability and traceability.

Ensure logs are tamper-proof and stored in compliance with applicable data retention and judicial IT policies.

४. याप्रित्यर्थ होणारा खर्च "मागणी क्र. जे-२, २०५२ सचिवालय सर्वसाधारण सेवा, (००) विधि व न्याय विभाग, (००) (०२) ई-गव्हर्नन्स प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीसाठी तरतूद (२०५२ ५११६) या लेखाशिर्षाखाली "१७ संगणक खर्च" या उद्दिष्टांतर्गत आर्थिक वर्ष २०२५-२६ मधील उपलब्ध तरतुदीतून भागविण्यात यावा.
५. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या शासन निर्णय क्र. विअप्र २०१३/प्र.क्र.३०/२०१३/ विनियम, भाग-२, दिनांक १७ एप्रिल, २०१५ अन्वये वित्तीय अधिकार नियम पुस्तिका १९७८ भाग-१ उप विभाग-२ मधील अ. क्र. २७ (अ) नियम क्र. ७६ अन्वये प्रशासकीय विभागांना प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारानुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.
६. यानुषंगाने निधीबाबतचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.
७. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०७०११५१६५७७११२ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(महेन्द्र जाधव)

विधि सल्लागार नि-सह सचिव

प्रति,

१. महाप्रबंधक, मा. उच्च न्यायालय, मुंबई,
२. केंद्रीय प्रकल्प समन्वय, ई कोर्ट प्रकल्प, मा. उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई.
३. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता),-१/ २, मुंबई/नागपूर,
४. महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-१/२, मुंबई/नागपूर,
५. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
६. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
७. प्रधान सचिव, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
८. संचालक, माहिती तंत्रज्ञान संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई,
९. अधिदान व लेखा अधिकारी, ६ व ७वा मजला अपीजे हाऊस, दिनशॉ वांछा रोड, के. सी. कॉलेज जवळ, चर्चगेट, मुंबई-२०.
१०. संचालक, लेखा व कोषागारे, ६ व ७वा मजला अपीजे हाऊस, दिनशॉ वांछा रोड, के. सी. कॉलेज जवळ, चर्चगेट, मुंबई-२०
११. कार्यासन अधिकारी, कार्यासन २३ व २४, विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१२. निवड नस्ती/का. ७.